
DÍL I. Na nádvoří hradu mělnického

Na Ludmilin hrad v Mělníku přichází poustevník Ivan, který přesvědčuje pohanský lid o jediném Bohu.

1.

ÚVOD

SBOR POHANSKÝCH KNĚŽÍ:

Tmy vrátily se v skrýše skal a lesů,
den svítá, slunce záhy pozlatí
svých růží deštěm čela skalních tesů,
do země cév se život navrátí.

Ó, slunce, září z nadpozemských krajů
s mdlých víček zažeh mdloby těžkých snů
a svěžest vdechni srdci písní hájů
a oheň slunce, po němž ruce pnu!

2.

ROLNÍK:

Vesno smavá, Vesno snivá,
buď nám štěstím milostivá,
rozdechni v květ poupata,
ty, jež s láskou bohata.

3.

LID:

Květy, jimiž vesna vábí,
plné vůně, plné rosy,
oviňme kol čela Báby!

Matko, slyš, jak pláč náš prosí,
zažeh od nás zimy dech,
vyslyš zbožné přání všech!

4.

SBOR KNĚŽÍ A LIDU:

Svaté jitro jest a svatá noc je tmavá
a život lidský mezi nimi sen.
Budiž bohům věčným nesmrtelná sláva,
Svantovít buď, Radhošť veleben!

5.

SBOR:

Tříhlav, který patří trojí tváří,
jak se střídá, mění v chvatu čas,
buď veleben!

Perun, který ohněm blesku září,
jehož hlasem v mračnech hromu hlas,
buď veleben!

Sláva budiž věčná bohům všem,
kteří brání, chrání českou zem!
Nad ní v mraku drží svoji dlaň,
žehnajíce její pluh i zbraň;
v trudu, v plesu, v míru, v bojích všech,
sláva bohům věčným, spásám Čech!

6.

LUDMILA:

Mé srdce chví se tlukem bouřným dnes,
kdy sochu Báby zasvětití mám,
již vztyčila jsem v radost všem a ples,
by svědkem víry otců byla nám.

Ó, bohyně, jež jako slunce skvoucí
se vznášíš na prestolu přede mnou,
slyš naše písně horoucí a vroucí,
svou silou nakloň se k nám,
svou silou tajemnou,
zlo každé zažeh, dej nám úrodu
a žehnej vlasti, žehnej národu!

7.

SBOR:

Slyš naše písně horoucí a vroucí,
svou silou k nám se nakloň tajemnou,
a žehnej vlasti, žehnej národu!

8.

LUDMILA:

Od dětství ku oltáři
mne vodil svatý cit,
kde sláva bohů září,
jim bližší, bližší být!
Tam sednout k stavu s nimi,
kde snují žití běh
a útky tajemnými
let řídí sluncí všech!

Pít věčné pravdy zřídla
a chápat strom i květ,
své duši dáti křídla
a k slunci zaletět!
Ó, skryjte tváře v prachu,
vždy bozi s námi jsou,
v tmách noci, v bleskném nachu
nás vedou rukou svou!

9.

SBOR:

Vždy bozi s námi jsou,
kam bludný krok se šine,
vždy bozi s námi jsou,
nám jejich ruka kyne,
světlem a tmou a bouří zlou
nás vedou září svou.
A nikdo nezahyne,
a nikdo nezahyne!

10.

ROLNÍK:

Sem rychle Vesny květ,
ať sochu ověňčíme,
sem koláče a med
jí v oběť položíme.
Ať zví to celý svět,
jak velkou paní ctíme!
Ať v písni na šalmaj
zní cymbál, housle, dudy,
ať jása celý kraj
a plesem zvoní všudy!
Ať máj květ vdechne v háj
a zlaté zrno v hrudy!

11.

SBOR:

Ký v pozadí to hluk?
Stráž dělí se, ký zvuk?
Slyš hlasy, rozhovor,
to lání, půtka, spor.
Muž divný vstoupil sem
a každý před ním něm,
jak úctou svatou jat
se kloní, stoupá vzad.

Jde pomalu blíž,
v bledé jeho tváři
zřím divné, neznámé jak světlo září,
skráň vznáší slavně, s nádherou,
jde pevně blíž sem s důvěrou,
jen ozbrojený sekerou.
Skráň vznáší slavně,
jde pevně s důvěrou,
a každý před ním něm,
jak úctou svatou jat,
se kloní, stoupá vzad.

12.

IVAN:

Do prachu s vámi! Jeden jest bůh!
Jedna jest pravda, jíž spějem výš,
jedno jest světlo, tím je kříž!

SBOR:

Kdo onen muž, jež nestih' s nebe blesk?

IVAN:

V prach země padni, z kterého jsi vstala,
ó, modlo zlatá, kove bídný, podlý!
Čas, aby zář pravého slunce vzplála,
zde Kristův kříž, zde, lide můj, se modli!
Do prachu s vámi! Jeden jest bůh!
Jedna jest pravda, jíž spějem výš,
jedno jest světlo, tím je kříž!

13.

SBOR:

Kdo onen muž, jež nestih' s nebe blesk?
Jak velký stín on prošel mezi davy
a v očích jemu svítil divný lesk,
a v chumáčích vlas lítal mu kol hlavy
a ruku zved, ó, děsná hromu rána,
a socha padla jako bleskem sklána.
Slyš nářky žen a dětí kvílení,
jak žalobně se svatým hájem nesou,
ó, strašlivé a smutné úpění,
i stromy pláčí, korunami třesou.
Ten nový bůh v svět nese zničení.
Pomoc! Pomoc! Staří bozi kde jsou?
Kdo onen muž, jež nestih' s nebe blesk?

Jak velký stín on prošel mezi davy
a v očích jemu svítil divný lesk,
a v chumáčích vlas lítal mu kol hlavy
a ruku zved, ó, děsná hromu rána,
a socha padla jako bleskem sklána.

14.

LUDMILA:

Ó dovol, abych zlíbat směla
tvých nohou prach
a rozplynout se směla
celá ve slzách!

Kdo's, muži svatý, úcta hrozná
mne nutí kleknout před tebou,
však otce v tom zrak v tobě pozná,
jenž vlídnost pojí s velebou.
Ó rci, kam sledujíc tvé kroky,
by duše vroucí let se nes?
Ó, světla otevři mi toky
chci do nebes!

Ó dovol, abych zlíbat směla
tvých nohou prach
a rozplnout se směla
celá ve slzách!

15.

IVAN:

Vstup v nitro své, mým bytem není země,
však sama najdeš mne a přijdeš ke mně.

16.

SBOR:

Co bude nyní, do budoucna zříme,
a bez nadějí a bázní se chvíme.
Jsou bozi ještě a je bůh ten pravý?
Je větší jich? Co věřit nyní máme?

17.

SBOR:

Vše láme se a bortí v chaos tmavý,
a vše se v propast plnou stínu noří,
vše úpí, kvílí, a se zmítá v noci.
Vše láme se a celý vesmír propadává tmám!

Ó, světlo věčné, které nad blankytem se miháš,
vládnouc tam zlatým slunce štítem,
sleť dolů v trysku hbitém, osviť cestu nám!

DÍL II. V lesích berounských

Ve druhé části Ivana vyhledá kněžna Ludmila, která se chce nechat pokřtít. Také dojde k setkání s Bořivojem, který se do Ludmily zamiluje a je ochoten přistoupit na křesťanství, pokud ji tím získá za ženu.

18.

ÚVOD

SVATAVA:

Ó, v jaké šeré lesní stíny
se, paní moje, ubíráš.
Skal tesy rostou v strmé klíny,
co hvozdů temná, děsná stráž.
I zvěř tu prchá zděšená,
jen v skalách mluví ozvěna,
ó srdce moje hrůza chvátí,
ne, s tebou nepůjdu více dál!

Já neměla ti víry dáti,
když vedla s mne sem v stíny skal.
Víš, od té doby, onen kmet
co objevil se na Mělníce,
tvou duší víří příval běd,
ty nemáš klidu, stání více.
To divné kouzlo, jež z jeho slov
se jako bouřná blýskavice lilo,
jak schvátilo tě, jak tě podmanilo!
Jak vyhnalo tě z hradu stěn,
jak posilou ti cestou bylo!
Jak změněn den tvůj i tvůj sen,
jak pevná k chůzi slabá noha!
Já cítím, že tvůj život celý
byl dosud blud a klam a lež!

19.

SVATAVA:

Ted' ptám se tě: co najít chceš?
Ó rci, proč tvé sem kroky spěly?

LUDMILA:

Já pravého chci najít boha;
což nevíš, co mně řekl sám:
"Vstup v nitro své,
mým bytem není země,
však sama najdeš mne
a přijdeš ke mně!"
A poslušná já pospíchám.

SVATAVA:

Viz, kterak trhlina tam v skále zeje,
ji kořen stromu svislý zpola kreje,
a v skále před ním trochu výš,
ční divné znamení, ten kříž!
Jej v ruce měl, když přišel v hrad,
ten kříž, ten kříž!

LUDMILA:

Pojď, nahlédněm, tam bydlí snad.
Mně srdce tluk to hlasně praví,
že pouze on mne pochyb zbaví.
Hleď, cosi u vchodu se míhá sluje,
jak zadržeti ňader těžký ston,
kdos vystupuje, to on!

20.

IVAN:

Já neklamal se, buď vítána, dcero!
Tě neděsilo tedy lesů šero,
skal útesy a výmol cest
a zvěře řvaní, balvan, klest;
jak tušil jsem, tys přišla přec!
Jak horlivá, tak buď též stálá,
já odhalím ti nové věci,
tu pravdu, jež se v kříži skrývá
a požehnáním na svět splývá.

21.

LUDMILA:

Dík, otče, já se nezklamala,
chci poznat pravdu, bludu tíž
chci zapomínit, chci cítit kříž.

22.

IVAN:

Nuž tedy pověz a pojmi v srdce svoje,
že v světě čeká nás jen blud a boje,
že těžká je to, trnovitá cesta
tím žitím k bráně nebeského města,
že moc a sláva před Pánem jsou ničím,
že v lásce jenom blaha věčný zdroj.

23.

LUDMILA:

Ó, dopřej, ať se v pokoře dál cvičím
a modlitby mé s tvými, otče, spoj!

24.

IVAN:

Tam Kristův kříž,
buď zdrav ten kříž,
jímž viny tíž
je lehká všem.

25.

BOŘIVOJOVA DRUŽINA:

Vesele hvozdem, vesele polem,
divoce srázy, skalinou, dolem
za kancem, medvědem chvátá náš sbor!
Na pleci šípy bouřlivě chřestí,
fičí a letí skrz houště, klestí,
a lovu štěstí odmění sílu a odmění vzdor!
Vesele hvozdem, vesele polem,
divoce srázy, skalinou, dolem
za kancem, medvědem chvátá náš sbor!

LUDMILA:

Ó, rozeznávám lesních rohů zvuk,
ó, s bázní jen ten nápěv ucho slyší!

SVATAVA:

Již vidím tesák, meč a šíp a luk,
ó, modlitbo, spěj rychle k nebes výši!

IVAN:

Ký v šero lesů zaléhá to hluk,
ta píseň divá co chce v této tiši?

LUDMILA, SVATAVA, IVAN:

Sbor divých lovců houštinou sem pílí,
ó, velký bože, stůj při nás v té chvíli!

BOŘIVOJOVA DRUŽINA:

Kdo se nám může do cesty stavit?
Všecko chcem zdeptat, strhat a splavit,
rokliny slezeme i štíty hor,
tesákem, šípem anebo pěstí
skolíme medvěda, když vlákán v scestí
a lovu štěstí odmění sílu a odmění vzdor.

26.

BOŘIVOJ:

Ó, jaký obraz oku mému
se v stínu lesním otvírá!
Laň poraněná šípem v boku
ve posledním již padla skoku,
u nohou starce umírá.
On rukou nad ní dělá znamení,
šíp vytáh; ó, hrůzo! Jaké zděšení!
Laň zdráva lehá k němu blíže
a vděčně ruce jeho líže!

BOŘIVOJOVA DRUŽINA:

Mne jímá strach, mne jímá děs,
je po radostech lovu dnes;
ký zloboh nám to v cestu sem
se divným staví zázrakem!

BOŘIVOJ:

Ó, jaká sličná mladá dívka
se tají v skále zraku mému,
co divně v ňadro se mi vkrádá
a praví srdci vzbouřenému:
Zde cíl a konec lovů tvých,
na jiný lov se vypravíš!
Ó, starče, stůj mi rychle v slovu,
kdo jsi, kdo ona, promluv již!

BOŘIVOJOVA DRUŽINA:

Mne jímá strach, mne jímá děs,
je po radostech lovu dnes;
ký zloboh nám to v cestu sem
se divným staví zázrakem!

27.

IVAN:

Já bludné duše světlu vracím,
tmy roptyluji, modly kácím,
jsem sluha boží, znak můj kříž!

28.

SBOR:

Ó neklam se, chápu juž,
toť strašlivý ten svatý muž,
jenž na Mělníce s důvěrou
v prach skácel modlu sekerou
a dívka vedle spanilá
je velká kněžna Ludmila!

29.

BOŘIVOJ:

Ach, ona, po níž srdce moje prahne
jak po sluneční záři mladý den!
Ó, kmete, mluv, kde cesta jen se táhne,
chci věřit, chci být k světlu uveden.

IVAN:

Nu, tak se pokoř divům božím;
v tvou ruku, chceš-li, její složím,
však musíš bludů starých nechat,
jak ona za světlem spěchat,
jímž Kristus jest!

BOŘIVOJ:

Chci podstoupiti všecko,
já drsný lovec v ruku tvých jsem děcko.
Ó, veď mne, kam chceš, jen ona když
na konci této pouti u mne stane!

IVAN:

Tvá duše bludem těžkých hříchů stoná
a její jako rajská lilje plane.

30.

BOŘIVOJ:

Ó, cestu ukaž mi, jak ji mám dobýt,
chci všechno podniknout, poklekám,
chci duši květem svatých ctností zdobit
a pokání se zkoušky nelekám!
Svůj trůn, své žezlo k nohoum tobě skládám,

před křížem Krista i před tebou padám,
před křížem Krista Pána na kolena padám!

31.

SBOR:

Ó, vizte, kníže náš vrhá se na kolena,
jeť zlomen jeho divé pýchy vzdor!
Ó buď nám kněžnou ze všech vvolená,
jež krásy a ctnosti velký jsi vzor!

32.

LUDMILA:

Ó, kterak mohu zvednout k tobě zraku,
ku výši tvé, ó, kníže všemocný?
Já pravdu hledám zde, jež skryta v mraku,
a k tomu Ivan byl mi pomocný.

33.

SBOR:

Ó běda, nechce slyšet jeho lkaní!

34.

BOŘIVOJ:

Jak z krásného snu náhle procitlý,
se svíjím u tvých nohou: Smilování!

IVAN:

To učil z kříže, dcero, Bůh tvůj nový;
ó, dej mu ruku, ó, dej! Přátelskými slovy
tu velkou ránu jeho zahoj nitra;
což nevidíš, vždyť křesťanem chce býti!
Ó, svol jen, svol a zář nového jitra
nad celou vlastí vzplane v lepší žití!

35.

LUDMILA:

Já hledala jsem záři tohojitra
a cítila jsem v sobě lepší žití...

SVATAVA:

Já tonu v tmách, ó kde jsi, záře jitra?
Čím v rukou osudu je lidské žití?

BOŘIVOJ:

Ó, divuplné kouzlo toho jitra,
v směr jiný obrací se moje žití...

IVAN:

Ó, svol jen, svol a zář nového jitra
nad celou vlastí vzplane v lepší žití...

LUDMILA:

...z mých očí slzy a modlitba z nitra
se nesly k světlu, které z kříže svítí!

SVATAVA:

Čím naše naděje a tuchy nitra,
čím slza, která v oku lásky svítí?

BOŘIVOJ:

... a květy pučí z pouště mého nitra
a nové slunce v nový život svítí!

IVAN:

...tma ustoupí a Satana léč chytrá
se v slunci rozplyne, jež z kříže svítí!

LUDMILA:

Ty s tváří otce, slovem apoštola
mne povznášíš až nad edenský práh.

SVATAVA:

Ač zdráhám se, vím, duch můj neodolá,
má celá minulost se kácí v prach.

BOŘIVOJ:

Vše nadarmo, má duše neodolá,
ó, světlo žití, vítej, vítej v tmách.

IVAN:

Vzplá srdce touhou, duše neodolá
a křídlem lásky letí v rajský nach.

SBOR:

Ó, dive lásky, jak tě velebit?
Zde vážne slovo, ret je žasem němý,
ó, hloubko lásky, jak tě pojme cit!

SBOR ANDĚLŮ

Níž s říše rajské skrz červánků svit
juž nachylme se mraků peřejemi,

tam divem lásky spasen bude lid,
Pán žehná jemu svými divy všemi,
ráj sám to uklání se k české zemi.

BOŘIVOJOVA DRUŽINA:

Slyš! Slyš!

Andělé jen šumí perutěmi
a Bůh sám s výše žehná české zemi.

DÍL III. V chrámu velehradském

V třetí části probíhá obřad na Velehradě, kde Ludmila s Bořivojem přijímají křest od biskupa Metoděje.

36.

ÚVOD

SBOR:

Hospodine, pomiluj ny!
Jezu Kriste, pomiluj ny!
Spasiteli všehomíra,
spasiž nás i uslyšiž,
Hospodine, hlasy naše!

Hospodine, pomiluj ny!
Jezu Kriste, pomiluj ny!
Dej nám všem, Hospodine,
hojnost, pokoj v naší zemi!
Kyrie eleison!

Hospodine, pomiluj ny!
Jezu Kriste, pomiluj ny!
Spasiž nás i uslyšiž,
Hospodine, hlasy naše!
Dej nám všem, Hospodine,
hojnost, pokoj v naší zemi!
Kyrie eleison!

37.

IVAN:

Nuž přistupte, mnou víře vyučeni,
juž čeká svatý biskup Methoděj
a v trub a bubnů hlahol
a v lidu pění a jásání
vykoná svatý děj!

At' vodou křestu smyje bludu stíny,
at' Kristus přijme všechny za své syny!

BOŘIVOJ:

Ne pouze já a Ludmila,
však celý národ můj, otče,
za křestu dar tě prosí.

38.

BOŘIVOJ A LUDMILA:

Ó, nech již skanout nad našimi čely
tu svatou vláhu čisté rajske rosy!
Duch letí výš a slzí příval vřelý,
a vzdechů proud o smilování prosí!

39.

LUDMILA:

U cíle stojím snahy své a tužby,
tvou péčí, otče, nebi vrácená,
své Kristu nabízejíc skromné služby
zřím cestu v ráj, jak celá zlacena
se otvírá, mé žaly víra plaší,
ty kyneš mi a tvou velebou
jsouc oslněna výš se duše vznáší!

IVAN:

Nuž poklekněte před biskupem oba,
nad vámi v mraku stůjtež andělé!
Čel vašich křestu dotkni se již zdo
a vstaňte, křesťané a manželé!

Ó, zněte, písňe, zněte k nebes bání
a vyproste jim zdar a požehnání!

40.

SBOR:

Nuž poklekněte před biskupem oba,
nad vámi v mraku stůjtež andělé!
At' rozzvučí se zem i nebe v plese!
Ó, pějte Alleluja, radujte se!

41.

IVAN:

Duchu svatý, sestup v nachu,
zemského se dotkni prachu,

zacloniž je s výsosti
nad hvězdnou svou milostí!
Synu, jenž jsi s dřeva kříže
spasil svět, k nim nakloň se níže,
nad květ lilijí a sních
očist' hříšné duše jich"!

42.

43.

SVATAVA:

Panno, matko Stvořitele,
Boha, jež jsi nesla v těle,
v bludech, žití úskoku,
věrně stůj jim po boku!
Andělé, u lásky zřídla,
rozpněte tam hvězdná křídla,
svějte v boje trud a vír,
jim do srdcí ples a mír!

SBOR ŽEN A DÍVEK:

Svějte v boje trud a vír,
jim do srdcí ples a mír!

44.

SBOR LIDU:

Ó, zněte, písňě, zněte k nebes báni
a vyproste jim zdar a požehnání!

SVATAVA:

Ty, jenž jsi vesmíru vládce,
ostříhej své věrné stádce,
roztáhni své lásky dlaň,
všechny věrné Čechy chraň!

SBOR I a II, SVATAVA, IVAN:

Ty, jenž jsi vesmíru vládce,
ostříhej své věrné stádce,
roztáhni své lásky dlaň,
všechny věrné Čechy chraň,
dokud v plesu svém a tísní
ctít tě budou otců písni.

45.

LUDMILA, SVATAVA, BOŘIVOJ, IVAN:

Hospodine, pomiluj ny!..

SBOR:

Hospodine, pomiluj ny!...

LUDMILA, SVATAVA, BOŘIVOJ, IVAN, SBOR:

Hospodine, pomiluj ny!...

Spasiteli všehomíra,

spasiž nás i uslyšiž,

Hospodine, hlasy naše!

Dej nám všem, Hospodine,

hojnost, pokoj v naší zemi!

Kyrie eleison!